

פרק ב

בו יבואר שנתחייבנו לצפות לביאת המשיח יום יום בכל עת
ובכל זמן

והנה כל מי שאינו מאמין כלל בביאת המשיח, ידוע לכל שעונו גדול משוא, שחסר לו עיקר אחד מן השלשה-עשר עיקרים. וכן מי שאינו מחכה לביאתו, דהיינו שמתייאש ממנו מאיזה סיבה שהיא, הוא חבירו של האיש הזה, וככופר בתורה יחשב, שזה לשון הרמב"ם בהלכות מלכים פרק י"א ה"א: המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בית דוד ליושנה לממשלה הראשונה, ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כמו שהיו מקודם, מקריבין קרבנות ועושין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה. וכל מי שאינו מאמין בו, או שאינו מחכה לביאתו (על-כרחך רוצה לומר: שמתייאש ממנו מאיזה סיבה שהיא) לא בשאר נביאים בלבד הוא כופר, אלא בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר ושב ה' אלקיך את שבותך וריחמך ושב וקיבצך וגו' אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו' והביאך ה' אלקיך אל הארץ וגו' עכ"ל.

והנה באמת אנו צריכים להתבונן מן העבר על העתיד, בעת שיצאנו ממצרים הבטיח ה' לנו כמה טובות, וכתוב ביהושע (כ"ג יד) ויקרא יהושע לכל ישראל ויאמר אליהם וגו' וידעתם בכל לבבכם ובכל נפשיכם כי לא נפל דבר אחד מכל הדברים הטובים אשר דבר ה' עליכם, הכל באו לכם לא נפל ממנו דבר אחד. וממנו נוכל להתבונן גם להיום כי בודאי תקוים הבטחתו אשר הבטיח לנו בפרשת הגאולה, ונאמר יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם, ומלבד מה שהבטיח לנו בתורתו, הבטיח לנו ביד כל עבדיו הנביאים אודות הגאולה העתידה, בישעיה בירמיה ביחזקאל ובתרי עשר, בכולם יש נבואות על הגאולה העתידה ועל המדרגה הרמה של ישראל אשר תהיה בזמן ההוא, שכולם יגיעו למדרגת הנבואה, וכדכתיב (יואל ג, א) והיה אחרי כן אשפוך את רוחי על כל בשר ונבאו בניכם ובנותיכם וגו', וגם כל הכבוד שיהיה להם מכל באי עולם, וכדכתיב (ישעיה פו, יב) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' בסוסים וברכב וגו' כאשר יביאו בני ישראל את המנחה בכלי טהור בית ה', ונאמר והביאו בניך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה, וכלל אמר הכתוב, עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו (ישעיה סד, ג). וענין איתור הגאולה כבר רמז לנו הקב"ה בעצמו על-ידי הנביא הושע (ג', ד) כי ימים רבים ישבו ישראל אין מלך ואין שר ואין זבח וגו' אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם ופתחו אל ה' ואל טובו באחרית הימים.

ואמר לנו עוד (חבקוק ב, ג) אם יתמהמה חכה לו, ביאור הדבר אם יחשוב האדם שח"ו תבטל הבטחתו שהבטיח לישראל, לא כן הדבר, אלא חכה לו, פירוש כאדם המחכה על איזה דבר, כי באמת שודאי יתקיים, כמו שאמר הכתוב יבש חציר נבל ציץ ודבר אלהינו יקום לעולם.

ומסיים שם הכתוב, כי בא יבא לא יאחר, וביאורו לדעתי בדרך משל: מלך אחד התקצף על בנו ויגזור עליו על שלא יהיה בביתו חמש שנים, ושלחו למדינה רחוקה מאד בקצה העולם, שבימים הראשונים היה צריך לנסוע לשם בכמה שנים. ואחרי־כן ניתם המלך, אכן דבריו שדיבר אין להשיב, ויתבונן בנפשו מה לעשות כאשר תיכלנה החמש שנים, הלא תימשך נסיעתו עוד כמה שנים עד שיבא לפה. ויתן צו שיעשו עבורו כל ההרים למישור, ושיעשו עבורו את כל המאשינעס* שבעולם, שיוכל בזמן קצר לבוא לביתו ולא יאחר בשביל הנסיעה רק זמן מועט מאוד.

כן הוא בעניננו, אשר נתפורנו בקצה הארץ, והקיבוץ גליות יהיה מכל ישראל, כאמור ואתם תלוקטו לאחד אחד בני ישראל, ויחשוב האדם שהקיבוץ גופא ימשך כמה שנים עד שיקובצו. אבל באמת לא כן הוא, כי הקב"ה עושה את כל ההכנות מקודם, עד שכשיבוא עת הקיבוץ לא ימשך הרבה. וזה שכתוב אם יתמהמה חכה לו, ושמא תאמר הלא ימשך הרבה הקיבוץ גופא, ולזה אמר כי בא יבא, רוצה לומר כאשר יבוא הזמן שיוכל לבא לא יתאחר כלל, והוא כמו שאמר הכתוב מי אלה כעב תעופינה, רוצה לומר כמו הענין שהוא עף מהר מאוד כן יהיה הקיבוץ הגליות. ועל עצם ענין האיחור יש תשובה פשוטה, כי הנה הכתוב אומר ודור רביעי ישובו הנה כי לא שלם עון האמורי עד הנה, והרי שם לא היו רק שבע אומות, ואפילו־הכי כשרצה הקב"ה לקיים ההבטחה שהבטיח לאברהם היה מוכרח זרע אברהם להמתין כמה מאות שנה עד שיושלם עונם, וכהיום שהוצרך כל העולם להתברר ולבוא הכל תחת רשותו של הקב"ה ומלך משיחו, כמאמר הכתוב בדניאל (ז, יד) ולה יהיב שלטן ויקר ומלכו וגו', הוכרח הדבר להמשך זמן רב, ויותר מזה, שהגאולה הקודמת לא היתה אלא לזמן, כמו שכתוב בספרים־הקדושים, אבל הגאולה האחרונה הזו היא אחרית כל הגלויות שלא יהיה עוד שום גלות, וממילא הוכרחו לתקן כל הקלקולים שהיו לישראל מיום היותם לגוי, ובאריכת הגלות יתוקן הכל. וגם הגלות היא צירוף גדול לברר הרע מן הטוב, וכמאמר הכתוב בדניאל בסופו, יתברו ויתלבנו ויצרפו רבים וגו', ולכל זה צריך זמן רב.

אבל חלילה וחלילה לנו להתיאש על־ידי האיחור, ובפרט שהנביא הגיד

(* כלי תחבורה מכניים.)

לנו מראש על האיחור, כי אף אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא וגו', וחלילה לא יפול מדברי ה' דבר, וכמו שאנו אומרים בברכות שקבעו לנו אחר ההפטרה: ¹²³⁴⁵⁶⁷דבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם. ובפרט בעיקר הזה, שלא דבר אחד הוא, שכל הנביאים מלאים מזה, וכל רבותינו בעלי הש"ס מלאים מזה, והוא עיקר ויסוד אמונת ישראל, ואנו אומרים זאת בברכה ראשונה של שמונה-עשרה ומביא גואל לבני בניהם. ובפרט כהיום לפי מצב ישראל שהגיע עד לעפר בעוה"ר, הן בגופם הן בגפשם, וכמו שאמר הכתוב שחה לעפר נפשינו, היינו נפשם של ישראל, כידוע מצב הדור הצעיר. דבקה לארץ בטנינו, היינו גופם של ישראל. בודאי עלינו לעמוד הכן ולהכות לישועה. וכלשון הכתוב הנ"ל: חכה לו, דהיינו ^{למנו} שצריך לעמוד מוכן כמו שעומד ומחכה על איש שיבא, ומי בעת כזאת יודע אולי כבר עומד אחר כותלינו.

ואשרי למי שאינו מתיאש מלחכות לגאולה, ונותן לב על עצמו ובניו להרבות תורה ומצות שלא תשיגנו בושח לעת ההיא, כי רק בעולם-הזה שדומה ללילה הכל מכוסה ולא ניכר צדיק לפני רשע, אבל אז יתגלה הכל, וכדאיתא בתרגום קהלת על הפסוק סוף דבר הכל נשמע, ותרגום: כל עובדי בני עלמא עבידין דיתפרסמון, וכל אחד יתכבד לפי התורה והמצות שיש בידו, וכמו שאמר הכתוב על עת ההיא, ושבתם וראיתם בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, וכנ"ל בפרק הקודם.

פרק ג

בו יבואר שהצפיה לישועה היא גופא מקרבת הגאולה ומעלת לימוד ענייני הקודש והמקדש הלכה למעשה

הנה בפרקים שעברו ביררנו מצד השכל שצריך האדם לצפות לישועת ה', ועתה נבאר החיוב ממאמרי חז"ל, דהלא אמרו בשבת (דף ל"א) ששואלין לו לאדם בשעת הדין צפית לישועה (והיינו כמו שאנו מתפללים בכל יום וקרנו תרום בישועתך). והקב"ה מתרעם על האדם כשאינו מחכה למלכותו, כדאיתא בפסיקתא (במאמר גילי) שאמר הקב"ה לצדיקים לא יפה עשיתם שחיבתם לתורתך ולא חכיתם למלכותי, הרי אפילו שמצדיקים המחבבים את התורה דורשים מהם על הציפיה לישועה.

ודבר זה מקרב את הגאולה, כדאיתא בילקוט איכה (רמז תתקצו) בשעת חורבן הבית אמר יצחק אבינו לפני הקב"ה, רבש"ע שמא אין חזרה לבנים, והשיב הקב"ה אל תאמר כך, יש דור שהוא מצפה למלכותי, מיד הם נגאלים,